

امہدی (ع) فقرا

پژوهشی در جامعه شناسی فقر و انتظار

فہیمہ بہرامی

با مقدمہ سارا شریعتی

انتشارات

۱۳۹۹

سرشناسه	بهرامی، فهیمه، ۱۳۶۸-
عنوان و نام پدیدآور	مهدی (۴) فقرا؛ پژوهشی در جامعه‌شناسی فقر و انتظار / فهیمه بهرامی؛ با مقدمه سارا شریعتی؛ سرویراستار سمیه سادات حسینی.
مشخصات نشر	اصفهان: آرما، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۷۰ ص.
فروست	کتاب های سرو. مطالعات فرهنگ شیعی / دبیر مجموعه محسن حسام مظاهری؛ ۱۶.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۸۶۷۹۷۱-۴
وضعیت فهرست نویسی	فبا
موضوع	مهدویت -- انتظار -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Mahdism -- *Waiting -- Social aspects
موضوع	فقر -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	Poverty -- Social aspects
سهم افزوده	شریعتی مزینانی، سارا، ۱۳۴۲-، مقدمه نویس
شناسه افزوده	مظاهری، محسن حسام، ۱۳۶۱-
رده بندی کنگره	BP۲۲۴
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۶۲
شماره کتابشناسی	۶۰۳۲۰۵۷

اشترارما

مهدی (۴) فقرا

پژوهشی در جامعه‌شناسی فقر و انتظار

فهیمه بهرامی

با مقدمه سارا شریعتی

ویرایش: گروه ویراستاری خط، افسانه دهکامه / سرویراستار: سمیه سادات حسینی

طراحی و صفحه‌آرایی: گروه فرهنگی هنری مسک

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۷۹۷۱-۴

شمارگان: ۲۰۰ نسخه / نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹ / قیمت ۶۰۰۰۰ تومان

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص نشر آرما است.

تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن (به هر صورت از قبیل کاغذی، الکترونیکی و صوتی)

بدون اجازه‌ی مکتوب ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

فهرست

۱۳	مقدمه: جامعه‌شناسی انتظار - اعتراض
۱۷	طرحی از جامعه‌شناسی انتظار
۱۹	مؤدگراس - آثار کلاسیک علوم اجتماعی: دین، اتویی و انقلاب
	مؤود گرایي در مطالعات جدیدتر اجتماعی: جست‌وجوی امید، در هر شکل
۲۵	و هر جایی
۲۸	امید یک طناب است؛ اما نه برای بالا رفتن، برای سقوط نکردن!
۳۳	تقدیر و تشکر
۳۵	آیا می‌توان از جامعه‌شناسی انتظار سخن گفت؟
۳۷	درآمد
۴۳	ضرورت‌های انتخاب موضوع
۴۳	کمبود چشمگیر پژوهش‌های جامعه‌شناسی فقر و جامعه‌شناسی انتظار
۴۵	تأثیر امید مذهبی و عقیده انتظار در مبارزه با فقر
۴۶	«انتظار» به مثابه نمودی از الهیات رهایی‌بخش
۴۸	روش بررسی موضوع
۵۷	سنجش فقر و انتظار
۶۵	بر فراسوی مفاهیم: در انتظار اتوپیای شیعی
۶۸	فقر چیست؟

۶۸	فقر، پیچیده در لایه‌های پیدا و پنهان
۷۷	فقر و نابرابری
۸۱	فقر؛ محرومیت از سرمایه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی
۸۳	انتظار و امید: دو جلوه از یک واقعیت
۸۴	گذری بر فراسوی مفهوم امید
۱۱۱	جلوه‌های انتظار: از مسیانیسم تا مهدیسم
۱۲۰	مهدویت: در انتظار اتوپیا
۱۲۱	اتوپیا
۱۴۰	انتظار ظهور مهدی ^(ع) یا اتوپیای شیعه؟
۱۵۵	آیا فقرا در انتظار مهدی اند؟
۱۵۹	فقیرترین فقر
۱۵۹	فقر مینی
۱۹۰	فقر ذهنی
۱۹۳	جمع‌بندی
۱۹۷	فقرا در انتظار مهدی ^(ع)
۱۹۷	امید در نگاه فقرا
۲۰۶	دین در نگاه فقرا
۲۱۸	فقرا، انتظار مهدی ^(ع) را چگونه می‌بینند؟
۲۳۷	جمع‌بندی
۲۴۱	فقرا در انتظار ریسمان
۲۴۴	فقر، به مثابه محرومیت از سرمایه اجتماعی
۲۴۷	نقش دین در زندگی فقرا
۲۵۰	تقدیرگرایی در برابر امید
۲۵۲	امید؛ یک الزام روان‌شناختی

- ۲۵۳ مهدی^(۴)؛ جلوه‌ای از امید ذهنی
- ۲۵۴ مهدی فقرا؛ مهدی «اینجا» و «اکنون»
- ۲۵۶ مهدی^(۴) به مثابه ریسمان یا آخرین راه
- ۲۵۸ انتظار مهدی^(۴) در جامعه سرمایه‌داری

۲۶۱ منابع و مآخذ

- ۲۶۳ منابع فارسی
- ۲۶۳ کتاب‌ها
- ۲۶۵ پایان‌نامه‌ها
- ۲۶۵ مقالات
- ۲۶۷ منابع غیرفارسی

www.ketab.ir

انتظار موعود، انتظار یک اجتماع حقیقی است. ملکوت خدا، یک اجتماع
دوره است. اجتماعی که در آن، همه گرسنگان و آن‌ها که تشنه عدالت‌اند،
سیراب خواهند شد.^۱

مارتین بوبر

جهان آن چنان که هست حقیقی نیست. مفهوم دیگری از حقیقت وجود دارد
که پوزیتیویست نیست، در بطن بر مشاهده واقعیت نیست... بلکه بیشتر،
سرشار از ارزش است... این یک واقعیت واقعی نیست؟ پس به تعبیر هگل پیر،
واقعیت به درک!^۲

ارنست بلوخ

«این جامعه‌شناسی دینی که باید خلق کرد»

دورکیم^۳

1. Martin Buber, 1982, *Judaïsme*, Paris, Verdier. p. 92-102.

2. Wertgelanden

3. Um so schlimmer für die Tatsachen ///, *tant pis pour les faits*.

Michael Löwy, 1976, *Pour une sociologie des intellectuels révolutionnaires. L'évolution politique de Lukács, 1909-1929*, Paris, Presses Universitaires de France, p. 294.

4. Durkheim, 1998, *Lettres à Marcel Mauss*. Correspondance réunie et présentée par Ph. Besnard et M. Fournier. Paris. PUF.

نظریه معروفی از شریعتی، «انتظار» را «مذهب اعتراض»^۱ می‌نامد. در این نظریه، انتظار همواره با اعتراض پیوند خورده و زوج معترض-منتظر را می‌سازد. منتظر کسی است که چون معترض است، منتظر است و انتظار وی، حاکی از نارضایتی از وضع موجود و اعتراض بدان است. در این نظریه، انتظار هم وجهی درونی دارد، در صورت انتظار خود؛ و هم جلوه‌ای بیرونی دارد، در معنای انتظار موعود. هم ممکن است منفی باشد و به انفعال و رکود بینجامد و هم مثبت و همچون آه مردمان ستم دیده به حرکتی اعتراضی منجر شود. در هر دو حال اما، انتظار همواره با نارضایتی از وضع موجود در پیوند است. در این تفسیر، زمان انتظار، در چشم اندازی اتوپیایی و رهایی بخش، فهم و تعریف می‌شود و در میانه عصر طلایی گذشته و آینده‌ای نه هنوز تحقق یافته، زمانی بارور و زاینده است. شریعتی با اتخاذ رویکردی اجتماعی، انتظار موعود را در ویژگی‌های غایت‌شناختی و رهایی‌بخش خود معرفی نمی‌کند؛ بلکه آن را در بستر انتظار جمعی برای منجی رهایی‌بخشی تفسیر می‌کند که عدالت را در زمین محقق خواهد کرد؛ انتظاری که منتظر و منتظر، با یکدیگر تفسیر می‌شوند.

«انتظار مذهب اعتراض» را می‌توان در شمار آثاری دانست که در سنت آثار کلاسیک علوم اجتماعی، به مفهوم انتظار موعود پیوند یافته و نه تنها انتظار را در قالب یک باور دینی بررسی کرده‌اند، بلکه کارکردهای آن را در زمینه‌های جغرافیایی معین و دوره‌های تاریخی مشخص مطالعه کرده‌اند. امروزه این آثار در جامعه‌شناسی انتظار دسته‌بندی شده و یکی از گرایش‌های جامعه‌شناسی دین یا حتی جامعه‌شناسی عمومی شناخته می‌شوند.^۲

۱. «انتظار مکتب اعتراض» یا «انتظار مذهب اعتراض» نام نظریه‌ای از علی شریعتی است که در مقاله‌ای از کتاب حسین وارث آدم توضیح داده شده است.

۲. برای نمونه رجوع شود به:

Bickel, Jean-François. *Quelques jalons pour une sociologie de l'attente*. In: L'avenir. Attentes, projets, (dés) illusions, ouvertures. Lausanne : Réalités sociales, 2003.